אלא גוייתא לברייתא וברייתא לגוייתא אבל גוייתא לגוייתא וברייתא לברייתא לית לן בה א"ל רבא מאי שנא גוייתא לברייתא וברייתא לגוייתא דלא דהך דבעי למיחזי אוירא לא קא חזייא והא (א) דלא קא בעי למיחזי אוירא קא חזייא ברייתא לברייתא וגוייתא לגוייתא נמי הך דבעיא למיחזי אוירא דימין קא חזיא אוירא דשמאל ודשמאל קא חזיא אוירא דימין אלא ל"ש ואמר רב חננאל אמר רב [א]תיתורא דתפילין הלכה למשה מסיני אמר אביי [ב]מעברתא דתפילין הלכה למשה מסיני (א)ואמר אביי [ג]שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני [ד]וצריך שיגיע חריץ למקום התפר רב דימי מנהרדעא אמר כיון דמנכר לא צריך ואמר אביי האי קילפא דתפילין צריך למיבדקיה דדילמא אית בה ריעותא ובעינא כתיבה תמה וליכא רב דימי מנהרדעא אמר לא צריך קולמוסא בדיק לה א"ר יצחק (ג)רצועות [ה]שחורות הלכה למשה מסיני מיתיבי תפילין אין קושרין אותן אלא במינן בין ירוקות בין שחורות בין לבנות אדומות לא יעשה מפני גנאי ודבר אחר א"ר יהודה מעשה בתלמידו של ר"ע שהיה קושר תפיליו בלשונות של תכלת ולא אמר לו דבר איפשר אותו צדיק ראה תלמידו ולא מיחה בו אמר לו הן לא ראה אותו ואם ראה אותו לא היה מניחו מעשה בהורקנוס בנו של ר' אליעזר בן הורקנוס שהיה קושר תפיליו בלשונות של ארגמן ולא אמר לו דבר איפשר אותו צדיק ראה בנו ולא מיחה בו אמרו לו הן לא ראה אותו ואם ראה אותו לא היה מניחו קתני מיהא בין ירוקות בין שחורות ובין לבנות לא קשיא כאן מבפנים [ו]כאן מבחוץ אי מבפנים מאי גנאי ודבר אחר איכא זימנין דמתהפכין ליה [ז]תנא (ב) תפילין [ח]מרובעות הלכה למשה מסיני אמר [ט]רב פפא בתפרן [י]ובאלכסונן לימא מסייע ליה העושה [כ]תפילתו עגולה סכנה ואין בה מצוה אמר רב פפא מתני' דעבידא כי אמגוזא אמר רב הונא תפילין כל זמן שפני טבלא קיימת כשירות רב חסדא אמר [ל]נפסקו שתים כשירות שלש פסולות אמר רבא הא דאמרת שתים כשירות לא אמרן אלא [מ]זה שלא כנגד זה אבל זה כנגד זה פסולות וזה כנגד זה נמי לא אמרן אלא בחדתתא [נ]אבל בעתיקתא לית לן בה אמר ליה אביי לרב יוסף היכי דמיין חדתתא והיכי דמיין עתיקתא אמר ליה כל היכא (ג) כי [ס]מיתלי ביה בשלחא והדר (ד) חלים עתיקתא ואידך חדתתא

וא"נ

גוייתא לברייתא. (א) שכתב והיה כי יביאך קודם לקדש דנעשית פנימית חיצונה ה]: **אבל גוייתא לגוייתא.** כגון אם הקדים שמע לוהיה כי יביאך: **או ברייתא לברייתא.** כגון והיה אם שמוע ו] בשמאל קדש בימין של מניח: **תיתורא.** גשר. לאחר שנתן האגרות בבתים ה) דרך הפה הרחב שהבתים עשוין כעין בתי ידים שקורין גוט"ן ומכניס האגרות דרך הפה ונותנם בבתי האצבעות וחותך מג' הדפנות מכל אחת מעט והד' נשארת ארוכה וכופלה לאותו אורך ומטילה על אורך של ג' הדפנות ותופר אורך של ג' דפנות ו) על רחבו של זה והוא בית מושבו של תפילין ונראה כעין דף של גשר: **מעברתא.** כשנותן הרצועה של תפילין סביב אותו תיתורא יכפיל הקלף סביב הרצועה כעין שעושים לפי המכנסים שלא תהא הרצועה קבועה אלא כשהוא רוצה מושכה אילך ואילך ומאריך ראש זה ומקצר ראש זה ולשון מעברתא שמעבירה ומושכה לכל צד שירצה: **שי"ן של תפילין.** לבית ז] חיצונה עושין כמין קמטים דקים בקלף ונראין בו כעין שי"ן: **וצריך שיגיע חריץ.** שבין בית לבית עד מקום התפר למטה כלומר עד בית מושבו דהיינו תיתורא ח]: **כיון דמינכר.** חריץ למעלה קצת אין צריך להגיע למקום התפר: **קילפא.** קלף: **ריעותא.** נקב: **אלא במינן.** של עור ולא של משי ופשתן: **אדומות לא יעשה מפני גנאי.** שמא יאמרו גרדן הוא ומדם חטטיו נצבעו והאדימו הרצועות: **ודבר אחר.** שמא יאמרו אשתו נדה בעל ונצבעו בדם: **של תכלת.** דלאו ט] מינן הוא: **מבפנים.** אפילו לבנות ולא"ר יצחק שחורות מבחוץ: **דמתהפכין ליה.** מה שבפנים (ב) בחוץ ונראה האודם: **תפילין מרובעות** י] **בתופרן.** בתפירתן. ישמור את ריבוען שלא ימשוך חוט התפירה יותר מדאי שלא יכווצו ויקצר רחבו שקורין דגרזלי"ר: **ובאלכסונן.** שיהא ריבוען מכוון ארכו כרחבו כדי שיהא להם אותו אלכסון שאמרו חכמים (סוכה דף ח.) כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא ולא יהא ארכו יתר על רחבו שאפי' יש להו זויות פסולין: **תפילתו עגולה.** בית מושב תפילין עגול שאין להם בית מושב אלא יא] כמין דופן בילה: **סכנה.** יב] שכשיכנס בפתח ויכה ראשו באיסקופה שלא יכנסו התפילין בראשו: **ואין בה מצוה.** דמרובעות הלכה למשה מסיני: **כאמגוזא.** שעור בית מושבם חלוד ביותר אבל עגול כעגיל וכטבעת אימא דכשירה שהרי יש להם [בית] מושב: **טבלא.** זהו עור של בתים יג]: **שתים.** שני דפנות בשני בתים: **זה שלא כנגד זה.** כגון שנפסק בית ראשון ובית ג' ואחד שלם ביניהם זה כנגד זה יד] ח)[בתים הסמוכות]. ל"א זה כנגד זה בתוך אויר חריץ אחד נפסק דופן בית זה ודופן בית שכנגדו זה שלא כנגד זה שנפסק זה באויר אחד וזה באויר אחר שאין קרע רואה את חבירו שהבית מפסיק ביניהן (ג): טו] **לא אמרן.** ב' בתים הסמוכים דפסולים: **בחדתתא.** ונפסקו ודאי עור מקולקל הוא טז]: **דמתלי** יז] **בשילחא.** כשאוחז בעור ומפשט: **והדר חלים.** כשמניחן חוזר וכווץ יח]: **שילחא.** עור כמו (ויקרא א) והפשיט ונתח ט): יט] **(אף ע"ג דהדר) חלים.** לשון חיבור שמחבר הקמט למקומו:

א"נ

תיתורא דתפילין הלכה למשה מסיני. הוא העור הנכפל למטה שמכסה פי הבתים והוא בית מושבו של תפילין ונראה כעין דף של גשר ומשמע מתוך פירוש הקונטרס שהבתים והתיתורא הכל מעור אחד כ] ואין נוהגין כן. מ"ר:

מעברתא דתפילין. הוא העור הנעשה מכפילות העור שהוכפל למטה לכסות פי הבתים ומכניסים בו הרצועות ונקראת מעברתא על שם שצריך שלא יהו הרצועות קבועות אלא מעבירין ומושכן לכל צד שירצה מאריך ראש זה כא] ומקצר ראש זה ובערוך ערך מעבר פי' מעברתא כב] י) הוא תיתורא וכן גרסינן נקראין מעברתא כ) ותיתורא הוא מקום שמכניסין בו הרצועה ונקראת מעברתא דתפילין ונראה דלא פירש הערוך כן בשביל שיהא מעברתא דתפילין ותיתורא דתפילין הכל א' כג] דבגמ' חשיב ליה בתרתי אלא משום דמחברי אהדדי חשיב להו כחדא וי"מ מעברתא רצועה קטנה שמעבירין למעלה על בית תפילין של יד ואין נראה לפסול משום שאינו רואה כל הבית את האויר חדא דלא שייך אינו רואה האויר בכי האי גוונא אלא כי חבר ביתא אחריתא תמן ועוד דשמא דבית החיצון שאינו רואה האויר פסול לא שייך אלא בתפילין של ראש ולא בשל יד כמו שיש בתשובות הגאונים ועוד כי הרצועה שנותנים על בית הזרוע אינו מכסה כל הבית אלא הבית עצמה מגולה ימין ושמאל א"כ הבית רואה שפיר את האויר לצד המעברתא כד] ולצד ל) שכנגדו. מ"ר:

דשי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני. בשל ראש איירי והטעמה מ) אם אין דינו להיות פוסלת דנגלא דאין בית רואה את האויר דלא דמי לעולה תפלה של ראש ועושה אותה של יד. מ"ר:

שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני. כתב בשימושא רבה דתפילין צורה דשי"ן כה] דימינא ג' רישי ודשמאלא ד' רישי ואי אפיך לית לן בה עוד כתוב נ) בו שמניחין על קלף הפרשיות קלף חלק אחד וכורכו בו ושמא בשל יד קאמר אם כתבו בד' עורות כדאמרינן לעיל וצריך לדבק עוד כתוב שם אמר אביי כתבינהו אגויל שפיר דמי וכן הלכה וזה א"א דבהדיא אמרינן בפ' המוציא יין (שבת דף עט:) תפילין אגויל מי כתבינן עוד כתוב בתקון תפילין שעושה אותם רחבים ב' אצבעות ואי עבדינהו טפי שפיר דמי ואי פחית לא מיפסיל בהכי ובריש המוצא תפילין (עירובין דף נה:) פירשתי טעם דומיא דלין. מ"ר:

קולמוסא בדיק ליה. וכן הלכה וה"נ אמרינן בהעור והרוטב (חולין דף קיט:) כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב. מ"ר:

רצועות שחורות. יש שעושין בתים של תפילין מקלף לבן דלא בעי' שחורות אלא רצועות. מ"ר:

תפילין מרובעות. יש שאין מרבעין אלא במקום מושבן ושמא צריך הבתים מרובעין של ראש כשארבעתן דבוקות וכן בית של יד וקצת היה נראה דלא בעי כו] מרובעות אלא בתופרן ובאלכסונן כמו שמפרש רב פפא. מ"ר:

פוק

עין משפט נר מצוה

קע א ב מיי' פ"ג מהלכות תפילין הל"א סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' לג סעי' מד:

קעא ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' מג:

קעב ד מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעי' מג:

קעג ה ו מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע או"ח סי' לג סעי' ג:

קעד ז ח מיי' שם הלכה א טוש"ע או"ח סי' לג סעי' לט:

קעה ט מיי' פ"ד שם הלכה ג:

קעו י כ ל מ מיי' פ"ג שם הלכה יח סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' לג סעי' א [ב]:

מסורת הש"ס

א) שבת כח: סב., ב) [שבת כח:], ג) מגילה כד:, ד) שם איתא רבה, ה) כיפה הרחב שלמטה שהבתים. ל"ק, ו) הדפנות. ל"ק, ז) כי רש"ק ורש"ל הגיה טוב, ח) שני בתים הסמוכות. ל"ק, ט) ויעלה הפ"ד אח"כ מ"ה והדר חלים. ל"ק, י) דתפילין, כ) נ"א ונקראין תיתורא. רש"ל, ל) שכנגדו דשי"ן פי' הדי"א. ל"ק, רש"ק הגיה שנ"ל הכל דיבור א' וכל"ל שכנגדו ואין להוכיח מדקאמר מעברתא דתפילין פסח דמשמע נמי בשל ראש דיהא שמא קאמר שין של תפילין הל"מ דבשל ראש איירי כו' ולפי דעת הרש"ל הם שני דיבורים, מ) על שין דינו פי' דאין שין רואה. ל"ק, נ) שם שמינים. ל"ק.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גוייתא לברייתא שנתן והיה כי: (ב) ד"ה דמתהפכן וכו' לחוץ ונראה האודם הס"ד ואח"כ מ"ה בתופרן ותיבות תפילין מרובעות נמחק: (ג) ד"ה זה שלא כנגד וכו' מפסיק ביניהן הס"ד ואח"כ מ"ה בתחתא:

◆

לעזי רש"י

גוט"ן [גנ"ן]. כפפות.
דגרזלי"ר [דיגרישילי"ר]. לכווץ.

◆

מוסף רש"י

תיתורא. לאחר שהכנים האגרות בבתים מקנע כל הבתים לצד עור בית דיפני מניח לרוך ויופלו למטה לכסית הבתים ויהו בית מושבי של בתים, תיתורא לשון גשר (התחזה בשם רש"י הובא במחזור ויטרי סי' תקיב). מעברתא. היינו אותו עור הנכפל למטה עושה כליטה כפולה חוץ לבתים שתמנים בתיכה הרצועות ומושכות אילך ואילך עוברת (שם). שי"ן של תפילין. שעושה מעור הבית עצמו, קומט בו ג' קמטין כעין שי"ן מסד, והדל"ת ויו"ד עשין בקשר שקושר הרצועה אחת לצפון ואחת למזרח כמין ד' ורצועה קטנה מאוד תלויה בה ואין בה אלא כפיפה כמין יו"ד וכופפה כפתר השור לא יהיה כפיפה לעולם (שבת סב: ובעי"ן שבת כח:). בתפרן ובאלכסונן. כשהוא תופר בית מושבן צריך ליזהר שלא יקלקל ריבוען במשיכת חוט התפירה, וצריך שיהא להן אלכסון כהלכתו שתהא מרובע אצבע בריבוע ובאורך שיהא אצבע ושני חומשין באלכסון (מגילה כד:).

◆

שיטה מקובצת

א] תיבה קא נמחק: ב] תפילין מרובעות. פי"ה הבתים מרובעים והולך לטעמו א) שפי' דהתיתורא מעור אחד של הבתים עצמן ועור נראה לפרש שצריך שיהיה גם התפירה מרובעת ויהיה בה דין אלכסון כל אמתא בריבוע כו'. גליון: ג] היכא דמיתלי. ותיבת כי נמחק: ד] חלים עתיקתא. נ"א חלים חדתא ואינך עתיקא: ה] פנימית חיצונה. אי נמי הקדים והיה אם שמוע לשמע דנעשית פנימית חיצונה וחיצונה פנימית: ו] אם שמוע משמאל קדש מימין: ז] לבית החיצונה עושין כו' ונראין בו כמין שין: ח] תיתורא. ר"ת תריץ של קטנין של שין שאין נראה דמסתפקא אי אפשר בלאו הכי. תוס': ט] דלאו מינו הוא: י] תפילין מרובעות. הבתים מרובעים הסיד ומה"ד בתופרן: יא] אלא כעין ביצה הסיד: יב] שבשיכנוס פתאום בפתח: יג] בתים קיימת. שלא יהיה בה נקב: יד] כנגד זה. שני בתים: טו] תיבות לא אמרן כו' דתפילין נמחק: טז] מקולקל הוא. ל"א מגונה קריעה בחדש יותר מבישן: יז] דמיתלי בשלחא: יח] וכווין במקומו: יט] תיבות אע"ג דהדר כו' למקומו נמחק: כ] ואין נוהגין כן. ור"י מפרש תיתורא זה עור אחר כפול ואינו מעור הבתים אלא עור אחר הוא וחציו העליון נקוב הוא להוציא הבתים דרך אותו הנקב וחציו השני הוא למטה והופה פי הבתים מלמטה לפיכך נקרא תיתורא לפי שהוא כעין דף של גשר מטה מהבתים וכן נהגו העולם: כא] ומקצר ראש זה. ר"ת זהו רצועה הנתונה על הבית של יד וסכה ראש הבית מבחוץ וגם צד ימין וצד שמאל של בית מכוסה בו באותו עור קטן. תוס' אחרות: כב] [מעברתא] דתפילין הוא תיתורא כו' מעברתא. ונקראין תיתורא ובתפילין מקום שמכניסין בו הרצועה ונקראת מעברתא: כג] תיבות דבגמ' כו' חשיב להו בתרא ל"ש: כד] ולצד שכנגדו. ואין להוכיח דמדאמר תפילין פסח דמשמע נמי בשל ראש בשין דהא סתמא קאמר שין של תפילין הלכה למשה מסיני: כה] דימינא. של ימין וכן נהגו העולם שין דארבע רישי צד קדיש ותלתא צד שמע מאי טעמא דבעינן שנראה שינין שיש בעור התפילין שני פעמים שרי מאי טעמא ארבע רישי דהוו שין ד' אויר כמו שין של לוחות. תרי"ח: כו] מרובעות. והעולם רגילים לעשות הכל מרובעות ואפי' גוף התפילין למעלה מן הבתים. תו"ח:

א) אולי חסר כאן איזה תיבות וצ"ע.